

Aquest caràcter generalitzable del seu projecte ha fet fortuna. Tant és així que Foucault parla de Bentham com de l'home que va «establir el principi que el poder havia de ser visible i inverificable». Ha de ser visible, perquè s'ha de tenir sempre al davant la silueta del que vigila (la torre central en el cas de Bentham) i inverificable, perquè no s'ha de saber mai si en un moment determinat se'ns vigila, però hem d'estar segurs que sempre podem ser vigilats. I això ha aconseguit el panòptic perquè fa que la vigilància sigui permanent, fins i tot si és discontinua en la seva acció. Però, encara hi ha més, el model de Bentham permet no haver de recórrer a la força, perquè la (suposada) vigilància intensiva obliga el condemnat a portar-se bé, o l'obrer a treballar, o el boig a estar tranquil, o el malalt a seguir les indicacions del metge, o l'escolar a estudiar, etc. En resum, som davant del funcionament automàtic del poder, la tecnologia del qual arriba amb Bentham a un alt nivell de perfecció, eficàcia i subtilitat.

La *Memòria sobre un nou principi per construir cases d'inspecció, i especialment centres penitenciaris*, que Bentham presentà a l'Assemblea Nacional Francesa el 1781, comença amb les següents paraules a favor del panòptic: «Si hom trobés un mitjà per fer-se senyor de tot allò que pot esdevenir a un cert nombre d'homes, d'estructurar tot allò que els envolta, del mètode per obtenir la impressió que hom vol produir, d'assegurar-se de llurs actes, llurs relacions, totes les circumstàncies de llur vida, de tal manera que res no pogués escapar-se ni oposar-se a l'efecte desitjat, hom no pot pas dubtar que un ressort d'aquest tipus seria un instrument tan enèrgic i tan profitós que els governs podrien fer-ne ús per assolir objectius de la més gran importància». Aquestes paraules de Bentham són quasi una premonició perquè avui la lògica del panoptisme s'escampa per tot arreu: control informàtic, control de la salut per produir més i millor, control de les nostres opinions i habilitats, etc. Com diu Josep Ramoneda en el pròleg, «el principi d'inspecció general ha desbordat ja el marc arquitectònic per fer de tota la societat sencera un immens panòptic en què els ciutadans són sords interlocutors d'un poder cada cop més anònim». Pot estranyar algú que, com diu Foucault, «la presó s'assembla a les fàbriques, a les escoles, a les casernes, als hospitals, tots els quals s'assemblen a les presons?»

MIGUEL PORTA PERALES

Enginyer i llicenciat en Filosofia i Lletres

"Ecrits per a educadors. Jean Piaget i la psicologia genètica"

JEAN PIAGET

INTRODUCCIÓ I TRIA DE TEXTOS DE CÈSAR COLL. TRADUCCIÓ D'ANDREU ROCA

Editorial Eumo i Diputació de Barcelona. Vic, 1985

295 pàgines

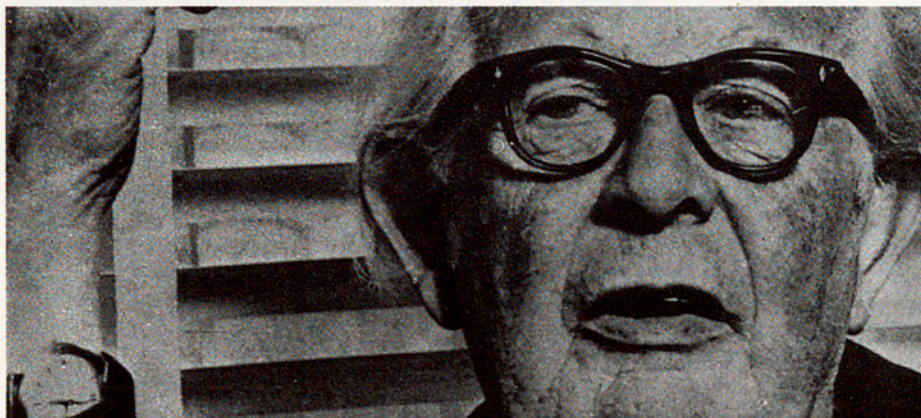
Una bona oportunitat per conèixer Piaget

Biologia, filosofia de la ciència, epistemologia i psicologia infantil són algunes de les disciplines a les quals Jean Piaget dedicà les seves investigacions i reflexions. I hem de dir que aquestes reflexions i investigacions, en molts casos, són d'aquelles que, per dir-ho així, fan època. Tant és així, que no és pas gens exagerat de parlar, sobretot en psicologia infantil i en menor grau en epistemologia, de l'existència d'un abans i d'un després de Piaget. Cal sols recordar, en aquest respecte, que Piaget és autor d'obres cabdals que impliquen un autèntic punt d'inflexió, com ara *La naissance de l'intelligence chez l'enfant* (1936), *Biologie et connaissance* (1967), *L'Épistémologie génétique* (1970), *Psychologie et épistémologie* (1970), etc. Convé no oblidar-se tampoc del Centre Internacional d'Epistemologia Genètica— creat per Piaget a Ginebra l'any 1955 amb l'ajut de la Fundació Rockefeller— que va dur a terme una important tasca de recerca epistemològica interdisciplinària en què van col·laborar investigadors pertanyents a les més variades disciplines científiques (lògica, física, matemàtiques, biologia, etc.). Els fruits d'aquestes recerques van veure la llum en els prop de cinquanta volums que formen la col·lecció *Études d'Épistémologie Génétique*.

Ecrits per a educadors (I) és una excel·lent antologia de textos que ens ofereix una immillorable oportunitat per apropar-nos al moll de l'os de la

producció intel·lectual d'aquest autèntic personatge que fou Jean Piaget. L'esmentada tria de textos que ens presenta Eumo té algunes virtuts que convé assenyalar. Com ja és habitual en la col·lecció de Textos Pedagògics, els volums van proveïts d'una introducció a l'obra del pensador en qüestió (feta per un especialista en la matèria), d'una cronologia (que relaciona l'evolució mundial amb la vida i l'obra de l'autor, i, encara, amb les dades educatives als Països Catalans i l'Estat espanyol) i d'una bibliografia que ens dóna l'oportunitat d'aprofundir en el tema. A aquesta presentació general (útil a l'hora d'endinsar-nos en els textos dels diversos autors) s'ha de sumar, en el cas de l'antologia de Piaget, la presentació particular de cadascun dels textos que se'ns ofereixen, cosa que, de fet, fa que ens trobem davant d'una edició quasi crítica d'alguns dels treballs més importants de Jean Piaget.

Els textos que componen el volum *Ecrits per a educadors* poden agrupar-se en quatre blocs. En el primer bloc, Piaget tracta una de les qüestions que més li van interessar: la fonamentació biològica de la teoria del coneixement. Enfront de les teories atomista (segons la qual el tot és format per l'associació d'elements preexistents) i gestaltista (que creu en l'existència d'uns elements diferenciats, però interdependents, en l'interior d'una realitat present en el mateix acte de la percepció) dominants

JEAN PIAGET, RENOVADOR DE LA PEDAGOGIA

a l'època, Piaget proposa la teoria genètica, segons la qual l'individu construeix el coneixement tot interrelacionant-se amb el món mitjançant l'experiència. Per donar raó de com es construeix el coneixement, comptem amb un segon bloc de textos. En aquests textos Piaget enuncia la seva coneguda teoria de les etapes en el desenvolupament de la intel·ligència: l'etapa sensorio-motora (des del naixement fins 2 anys, en la qual l'infant construeix la seva primera estructura intel·lectual arran de la dissociació de la vida mental respecte a l'orgànica), l'etapa representativa (des de 2 anys fins a 11, en què s'arriba a construir estructures operatòries concretes) i l'etapa conceptual o formal (que arriba fins a 16 anys, en la qual es construeixen estructures formals i alhora es té accés al raonament hipotètic-deductiu). Cal no oblidar que per Piaget aquestes etapes, que no esgoten els estadis evolutius, tenen un caràcter progressiu i universal com a conseqüència de l'estructura biològica de l'ésser humà. En un tercer bloc de textos se'ns posa a l'abast, des del punt de vista de la teoria genètica, una sèrie de reflexions sobre diversos aspectes com l'aprenentatge (on es recalca la importància dels factors endògens), la memòria (que no s'entén com a record del que s'ha après, sinó com a conservació d'esquemes), la intel·ligència (de naturalesa lògico-biològica, que està en «solidaritat fonamental» i «comunitat de naturalesa» amb la memòria), etc. En el darrer bloc, el quart, Piaget ens ofereix un conjunt d'orientacions generals sobre l'educació: necessitat de la interdisciplinarietat, caràcter constructiu i progressiu de l'aprenentatge («comprendre és inventar», diu Piaget), necessitat de revisar la tradicional divisió entre ciències humanes i naturals (amb «l'obertura de múltiples portes laterals que permetin als alumnes el pas lliure d'una secció a una altra amb possible elecció de múltiples combinacions»), necessitat de revalorar el cos primari i secundari, funció orientadora i coordinadora del professorat, etc.

Malgrat que no es dedicà mai a feines directament pedagògiques o educatives, Jean Piaget és un dels autors preferits en els cercles de pedagogs i educadors. Davant les freqüents cabòries, embolics, bajanades i cavil·lacions de què fan gala alguns educadors, tot invocant en va el nom de Piaget, no seria mala idea d'anar directament a la font. La publicació dels *Escrits per a educadors* ens en dona una bona oportunitat.

MIGUEL PORTA PERALES

Enginyer i llicenciat en Filosofia i lletres

«El coneixement humà»

BERTRAND RUSSELL (dos volums)

TRADUCCIÓ DE JORDI CIVIS I POL. EDICIÓ A CURA D'ORIOI CASTELLEVI.

PRÒLEG DE JOSEP LLUÍS BLASCO.

Col·lecció «Clàssics del pensament modern»

Edicions 62/Diputació de Barcelona, 1985.

297 pàgines (I volum) i 329 pàgines (II volum).

Bertrand Russell: L'abast i els límits del coneixement

Una de les acusacions més sovintejades contra la filosofia com a gènere o, més ben dit, contra els filòsofs com a professionals, és la que els retreu que, tot i ocupar-se, en principi, de qüestions que interessin o haurien d'interessar qualsevol persona mínimament preparada culturalment, gairebé mai no es molesten en salvar la distància —a vegades l'abisme— que hi ha entre les seves especulacions tècniques i les preocupacions de la vida quotidiana; com a molt, deixen aquesta feina a aquesta mena d'intermediaris del pensament que són els autors de manuals. Segons aquesta crítica, als filòsofs professionals els manca aquell mínim de claredat que, en paraules d'Eugeni D'Ors, seria la cortesia del filòsof. Naturalment, però, hi ha excepcions. I una de les més notables és Bertrand Russell.

En aquest sentit, la vocació diguem-ne pedagògica de Russell, el seu especial interès de fer-se entendre per un públic no especialitzat es manifestà, sobretot, en el desplegament d'una activitat divulgadora multifacètica al llarg d'una trajectòria fecundíssima com a professor, assagista, conferenciant, polemista (pensem, per exemple, en les seves cèlebres discussions radiofòniques amb Coppleston sobre temes alhora filosòfics i d'interès popular com el de la no existència de Déu), però també en el llenguatge, l'estil i els mètodes expositius que emprà en el tractament dels seus textos més específicament tècnic filosòfics, com el llibre objecte d'aquesta resenya *El coneixement humà, el seu abast i els seus límits* que, en una molt acurada traducció de Jordi Civís i Pol, acaba de ser incorporat a la col·lecció «Clàssics del pensament modern», editada per la Diputació de Barcelona.

Russell sempre es negà a considerar la comunicació filosòfica com una mena d'intercanvi de misteris entre iniciats. J.B. Priestley creu que aquesta actitud l'emparenta amb la gran tradició de la filosofia antiga no acadèmica. En el prefaci de *El coneixement humà*, Russell es lamentà que la filosofia sigui considerada com una disciplina gairebé tan tècnica com les matemàtiques i ex-

plicita que els principals destinataris de la seva reflexió no són els seus col·legues de professió, sinó el públic cult en general. Aquest capteniment li valgué la crítica dels qui consideraven que divulgar la filosofia és una forma de vulgaritzar-la, però Russell, reaccionant amb la seva proverbial ironia, contestà així en el pròleg del seus *Assaigs impopulars*: «No vull exposar-me de nou al mateix càrrec; confessaré, doncs, que hi ha diverses frases en el present volum que alguns infants de deu anys inusualment estúpids trobaran una mica confuses».

El coneixement humà, escrita entre 1944 i 1948 en plena maduresa creadora de Russell, quan era professor al Trinity College, i publicada el 1948, és la més sistemàtica i omnicomprensiva de les seves obres filosòfiques. Si deixem de banda el que puguin tenir d'estrictament filosòfic textos com *Els principis de la matemàtica* o *Principia mathematica*, i, segons que manifestà ell mateix en diverses ocasions, és l'obra que conté l'expressió més cabdal de les seves opinions teòriques, encara que, en un sentit més ampli, les dues obres de lògica matemàtica esmentades representen, sens dubte, la seva principal contribució al pensament contemporani.

Com el títol indica, *El coneixement humà* és una investigació epistemològica sobre les possibilitats i les fronteres del coneixement. Possibilitats, perquè el coneixement humà (tant el derivat de l'experiència individual com l'acumulat en el cos general de la ciència) és un fet, i la negació radical d'aquest fet —l'escepticisme absolut— bé que «lògicament sigui impecable, psicològicament és impossible: tota filosofia que pretengui acceptar-lo evidència un element de frívola insinceritat». Fronteres, perquè, si bé és evident que la ment de l'home pot reflectir el món —de fet Russell considerava, com Spinoza, que la missió del filòsof és la d'esdevenir un mirall fidel de la realitat— no podem oblidar les mancances, els defectes i les infidelitats derivades de la naturalesa humana d'aquest mirall. Ni dogmatisme, doncs, ni escepticisme: realisme